

IZ ISTORIJE MEDICINE

**Džejms Parkinson
(1755–1824)**

"Rođen kao englez, podizan kao englez a zaboravljen od engleza i većine sveta – to je bila sudbina Džejmsa Parkinsona"¹.

Engleski lekar, socijalni radnik i prirodnjak Džejms Parkinson je rođen 11. aprila 1775. u Londonu. Živeo je i radio u porodičnoj kući na trgu Hokston. Ovaj trg se danas nalazi u centru poslovnog dela Londona a veruje se da je zgrada na broju 1, u kojoj je rođen, srušena 1941. godine tokom nemačkog bombradovanja. Njegov otac je bio apotekar i hirurg. Nema podataka gde je Džejms studirao medicinu. Njegovo ime se prvi put pojavljuje 1784. godine u spisku hirurga koji su stekli dozvolu Londonske komore da obavljaju medicinsku praksu.

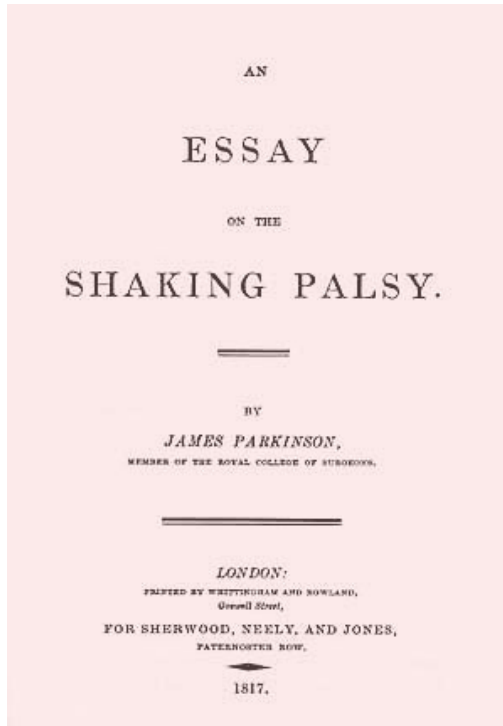
Tokom 1785. godine Parkinson je pohađao kurs iz hirurgije. Kurs je organizovao i vodio jedan od najvećih engleskih hirurga tog doba – Džon Hanter (John Hunter). Parkinson je stenografisaki zabeležio sva predavanja da bi ih, kasnije, uredno prepisao u više od 20 svesaka većeg formata. Parkinsonov sin je devet godina posle smrti oca sabrao, sredio i štampao tekstove iz tih svezaka pod naslovom "Sećanja na Hantera" (*Hunterian Reminiscences*).

Džejms Parkinson je pisao brojne popularne medicinske tekstove s opštim naslovom: "Medicinski saveti" – namenjene laicima. Značajan je njegov rad o gihtu štampan 1805. godine. Članak koje napisao zajedno sa sinom, tada već lekarom sa zavidnom medicinskom praksom, o gangrenoznom apendicitisu i peritonitisu je prvi opis ove kliničke slike u medicinskoj literaturi štampanoj na engleskom jeziku.

Svakako najznačajnije medicinsko delo Džejmsa Parkinsona je opis bolesti koja danas nosi njegovo ime. Tekst s naslovom: Esej o paralizi praćenju grubim pokretima (*An Essay on the shaking palsy*) je objavio 1817. godine. Naslovna strana njegovog rada prikazana je na slici

U tom srazmerno kratkom tekstu bolest koju danas nazivamo po Parkinsonu je opisana i izdvojena kao zaseban klinički entitet. Po njegovim rečima to je bolest koju čine: "nevoljni pokreti, mišićna slabost, oduzetost s posebnim, u napred nagnutim telom koje kao da osoba želi

da potrči i sa očuvanim čulima i intelektom". Četrdeset godina kasnije francuski lekar Žan-Martin Šarko (Jean-Martin Charcot) Parkinsonovom opisu bolesti dodaje mišićni rigiditet i čitavom kliničkom entitetu kakvim ga danas poznajemo daje Parkinsonovo ime.

Džejms Parkinson se osim medicine zanimao za prirodne pojave i paleontologiju. Tako je 1780. godine napisao članak: "Ogledi o filozofiji fizike Dr. Smita – kritička procena Smitovih teorija" (*Observations on Dr. Smith's Philosophy of Physics – critical appraisal of Smith's theories*). Oduševljavao se tekovinama francuske revolucije. Bio je aktivni učesnik brojnih političkih skupova i društava čiji su ciljevi bili poboljšanje uslova rada i sticanje opšteg prava glasa. Njegov politički moto je bio: "revolucija bez prolivanja krvi".

U novembru 1797 godine sa dvojicom uglednih geologa osnovao je Londonsko društvo geologa i pisao brojne članke o fosilnim ostacima nadjenim u bližoj okolini Londona. Mnoge od tih članaka je ilustrovao sopstvenim crtežima fosilnih ostataka i rekonstrukcija praživotinja. Ovi crteži su imali veliku naučnu i dokumentarnu vrednost.

Iako je "Parkinsonova bolest" jedan od najpoznatijih medicinskih eponima, sam Džejms Parkinson i njegovo delo nisu bili značajnije vednovani od savremenika. Sve do 1912. godine kada je američki lekar J.G. Rontri (Rowntree) u 23. tomu Biltena bolnice Džon Hopkins napisao članak s naslovom: "Rođen kao englez, podizan kao englez a zaboravljen od engleza i većine sveta"².

Džejms Parkinson se 21. maja 1783 godine oženio s Meri Dejl, devojkom koja je stanovala na istom trgu gde i on. Imali su šestoro dece. Umro je 21. decembra 1824. godine u ulici Kingsland u Londonu, nedaleko od trga na kojem se rodio.

Izvorni i srodni eponimi

- *Parkinsonova kriza* (Parkinson's crisis) pogoršanje kliničke slike Parkinsonove bolesti praćeno akutnim anksioznim stanjima.
- *Parkinsonova bolest* (Parkinson's disease) – degenerativno oboljenje nervnog sistema kojeg karakteriše bezizražajno lice, nevoljni pokreti više grupa mišića, mišićna rigidnost po tipu "zupčanika", usporenost, posturalna nestabilnost.

R.H.³

¹ J.G. Rowntree, English born, English bred, forgotten by the English and the world at large, such was the fate of James Parkinson, John Hopkins Hospital Bulletin, 1912, 23, 33-45.

² J.G. Rowntree, English born, English bred, forgotten by the English and the world at large, such was the fate of James Parkinson, John Hopkins Hospital Bulletin, 1912, 23, 33-45.

³ Veći deo građe za ovu rubriku nađen je na sajtu „whonamed it.com (najveći eponimni rećnik „on line”, a manji u yabeleškama autora (RH) ućinjenim u Londonu tokom 1979–1980. godine u Muzeju nauke (Science Museum, Exhibition Roda – Odeljenje Istorije medicine), i Biblioteci Bolnice Middlesex, ulica Mortimer 14.